

תורת הקורא

הערות ודיוקים, הלכות ומנהגים, פרפראות וחידושים, דיונים ובירורים, הקשורים בקריאת פרשת השבוע והמסתעף

הערות, הארות, ביקורת, שאלות, רעיונות, וכן תרומות לצורך המשך פיתוח הגליונות, יתקבלו בברכה במערכת. כמו"כ אפשר לשלוח בקשה לקבלת הגליונות במייל. מייל: tameytora@gmail.com פקס: 153775150494

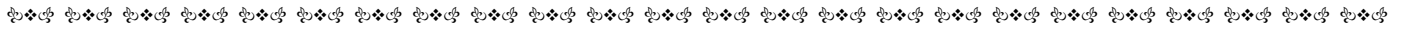
גליון מס' 85

פרשת בא

ה"א תשע"ה

גליון זה י"ל ע"י מערכת טעמי תורה.

תודה לכל העוזרים והמסייעים שגליון זה יראה אור.
© כל הזכויות שמורות, ניתן לצלם ולהדפיס כמות שהוא ללא שינוי.

א' ה': אֶת־עֵינַי - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא אין באל"ף. וכן הוא להלן.

אֶת־כָּל־הָעֵץ - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים אֶת־כָּל־הָעֵץ.

ו' ו': בְּמִידָּה, וּבְחֵמָה, וּבְחֵמָה - התי"ו בדגש קל, ולא בדגש חזק. וכן הוא להלן. וכן הוא להלן בתיבות הַבְּתִיבָה, מִבְּתִיבָה, בְּבִתְיָה, בְּתִיבָה.

וּבְחֵמָה כָּל־מִצְרַיִם - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים וּבְחֵמָה כָּל־מִצְרַיִם.

עַל־הָאֲדָמָה - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים עַל־הָאֲדָמָה.

ז' ז': עַד־מָתַל יִהְיֶה זֶה לָנוּ - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי בפשטא קדמא מרכא פשטא, ואין להחליף בין הטעמים.

ט' ט': כִּי תִגְיֶינָה - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים כִּי תִגְיֶינָה.

י' י': יְהִי כֵן וְיִלְעָמְכֶם - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להטעים יְהִי כֵן וְיִלְעָמְכֶם.

י"א י': רָעָה - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא רָעָה באל"ף.

י"א א': וַיִּגְרַשׁ - הטעם מלעיל בגימ"ל.

י"ב י': מָאֵת - יש להזהר שלא להבליע את האל"ף וישמע שקרא מַת. וכן הוא להלן.

י"ב ב': וַיַּעַל - הוי"ו בשווא נע. ואין לקרוא וַיַּעַל בפתח.

י"ב א': וַיֵּאכַל - הוי"ו בשווא נע, ואין לקרוא וַיֵּאכַל בפתח.

י"ד י': לֹא־יִהְיֶה - הטעם מלעיל בה"א.

י"ה י': לֹא יִהְיֶה־כֵּן - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים לֹא־יִהְיֶה־כֵּן.

י"ט ז': וְלֹא־יִהְיֶה - הוי"ו במתג, והלמ"ד שאחריו בשווא נח.

י"ז י': וַעֲתָה - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא וַעֲתָה באל"ף.

י"ח י': אֶת־הַמִּנְתָּה הַזֶּה - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להחליף בין המרכא והטפחא ולהטעים יְקָ אֶת־הַמִּנְתָּה הַזֶּה.

י"כ א': וַיִּהְיֶה - הטעם מלעיל בוי"ו.

י' א': אֶל־פְּרָעָה - הרי"ש בשווא נח, ויש להזהר שלא להבליע את העי"ן שאחריה ולקרוא פְּרָה^א. וכן בכל מקום בו מנוקד שווא נח לפני אות גרונית, יש להזהר שלא תבלע אות הגרונית. ולהלן רשימת המילים בפרשה שיש להזהר בהן בזה: הַתַּעֲלָלְתִּי, לָרֹאֵת, הַנִּשְׁאָרָת, בְּנִעְרִינוּ, הַשְּׂאִיר, וּבַעֲשָׂב, וּלְאֶהֱרֹן, נִשְׂאָר, וַיִּהְיֶה, וַיִּשְׁאָלוּ, וּבַעֲיֵנִי, פָּסָאוּ, יִמְעַט, שְׂבַעַת, צְבָאוֹתֵיכֶם, וּבְאֶזְרָח, מִשְׁאֲרֵתָם, וַיִּשְׁאָלוּ, וַיִּשְׁאָלוּם, וַיִּסְעוּ, צְבָאוֹת, צְבָאוֹתָם, וַיִּשְׁאָלָה.

הַכְּבֹדִתִּי - הדלי"ת בשווא נח, ולא בשווא נע^ב, למרות הקושי. ויש להזהר שלא להבליע בתי"ו שישמע כאילו קרא הַכְּבִּתִּי, ואם אינו יכול לקרוא בשווא נח בלי להבליע את הדלי"ת, עדיף לקרוא בשווא נע מאשר להבליע. וכן הוא להלן י"ג ה': וַעֲבַדְתָּ, ולהלן י"ג ח': וְהַגְדְתָּ.

י' ב': וְאֶת־אַתָּה - יש להזהר שלא להבליע את האל"ף ולקרוא וְאַתָּתִי^א.

וַיִּדְעָתָם - העי"ן בשווא נח, ואין להבליע ולקרוא וַיִּדְעָתָם, או לקרוא וַיִּדְעָתָם בפתח העי"ן. וכן הוא בעי"ן שלהלן י"ז: וַתַּעֲתִירוּ, ולהלן י"ח: וַיִּשְׁמַר, ולהלן י"ב כ"ב: וְהַנְעָתָם.

י' ג': אֶל־פְּרָעָה - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים אֶל פְּרָעָה.

שְׁלַח - השי"ן בפתח, והלמ"ד בדגש, והוא לשון ציווי של גירוש. והקורא שְׁלַח בקמץ ורפה^ג, משנה משמעות ללשון שליחות בעבר. וכן הוא להלן.

י' ד': הַנְּגִי - יש אומרים שהנו"ן הראשונה בשווא נע, ויש אומרים שהיא בשווא נח^ד.

^א מחמת קלות האות הגרונית במבטא, כאשר יש לפנייה אות המנוקדת בשווא נח, יש נטייה חזקה להשמיט את האות הגרונית מהמבטא, ולנקד את האות שלפניה בניקוד שלה במקום בשווא נח, כגון מֶלֶךְ במקום מֶלֶךְ, שְׁמוֹן במקום שְׁמֹעוֹן, וַיִּגְּ במקום וַיִּגְּ. וזה מצוי פעמים רבות בכל פרשה, וצריך זהירות רבה מאד על מנת שלא להיכשל בזה.

וכבר הזהיר על זה ביסוד ושוורש העבודה (שער שלישי פרק שני), והאריך שם להראות ענין כל את גודל קלקולי התיבות וחסרון האותיות במי שאינו נזהר לקרוא כראוי. וציין לדבריו בבאור הלכה (סימן ס"א, ד"ה ידגיש).

^ב ולא יתכן כלל שיבוא כאן שווא נע, שהרי אין שווא נע בא לפני דגש. וכל הטעם שהתי"ו דגושה, משום שלפניה שווא נח.

^ג לקוראים בהגיה המבחינה בין קמץ לפתח, אם לא ידגישו את האות, אע"פ שעשו שלא כדון, לא שינו משמעות, כיון שהמשמעות ניכרת גם ללא הדגש ע"י הפתח. אך לקוראים בהגיה שאינה מבחינה בין קמץ לפתח, שאצלם כל הבדול בין המשמעים הוא ע"י דגשות ורפיון האות, אם לא ידגישו יש לחשוש בזה לשינוי משמעות.

^ד כתבו המדקדקים (עיין רשב"ם בראשית י"ט י"ג, ל"ח י"ז, מ"ה כ"ד, ואב"ע בראשית ג' כ"ג) שבלשון שילוח יש משקל קל וכבד. הקל הוא לשון שליחות, והכבד הוא לשון שילוח וגירוש.

^ה משום כלל הדומות. וענין זה מבואר בגליון פרשת וארא הערה י"ב.

^י ענין זה מבואר בגליון פרשת שמות הערה ט"ז.

^י משום נסוג אחר. וענין זה מבואר בגליון פרשת שמות הערה י"ז.

^י ענין זה מבואר בגליון פרשת שמות הערה כ"ג.

י' כ"ג: **לֹא־רָאוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו וְלֹא־קָמוּ אִישׁ מִמֶּתֶּחְיו שְׁלֹשֶׁת יָמִים** - יש להקפיד להטעים היטב את הטפחא המפסיק שבתיבת מתתחיו, שהוא ניגון מפסיק יותר מהרביע שבתיבת את אחיו, שאם לא יפסיק כראוי ישמע ששלושת ימים קאי רק על לא קמו איש מתתחיו, בעוד שקאי גם על לא ראו איש את אחיו וגם על לא קמו איש מתתחיו.¹

וְלִכְלִי־בָנִי - הוי"ו במתג, והלמ"ד שאחריו בשווא נח.

הָיָה - הטעם מלעיל בה"א².

לְשִׁלָּהֶם - הלמ"ד בדגש, והשווא נע.

י' כ"ח: **הַשֹּׁמֵר לָךְ** - הטעם מלעיל בשי"ן, והמ"ם בסגול. ויתכן שאם קרא השמר מלרע נחשב לשינוי משמעות.

נִהְיָתָה - הה"א הראשונה בשווא נח³. ואין להבליעה ולקרוא נִהְיָתָה, או לקרוא נִהְיָתָה בחיריק הה"א, אלא יש לבטא כהוגן בשווא נח.

¹ רש"י מבאר ע"פ המדרש שהיו ששה ימי חשך, שלשה ימי חשך ראשונים היו של אפילה בלבד, ושלשה אחרונים חשך שלא קמו איש מתתחיו, והפסוקים נקראים כך: ויהי חשך אפילה בכל ארץ מצרים שלשת ימים לא ראו איש את אחיו, וקאי על שלושת הימים הראשונים, ולא קמו איש מתתחיו שלשת ימים, וקאי על שלושת הימים האחרונים. אך ע"פ הטעמים היו שלשה ימי חשך בלבד, שהרי לא ראו ולא קמו שניהם מתייחסים לאותם שלושת ימים.

² כל תיבת השמר שבמקרא מוטעמת מלעיל והמ"ם בסגול, פרט לפעם אחת שמוטעמת מלרע והמ"ם בצירי (בישעיה ז' ד': הַשֹּׁמֵר וְהַשֹּׁקֵט אֶל־תִּירָא). וניתן היה לומר שמשפט התיבה להיות מוטעמת בכל מקום מלרע, אלא שבשאר המקומות הטעם מלעיל משום שתיבת לך כתובה אחר תיבת השמר, ולכן הטעם נסוג אחר (ואכן כך כתב המלבי"ם בישעיה שם).

אך באמת לא יתכן לומר כן, שאע"פ שברוב המקומות אכן כתוב הצירוף הַשֹּׁמֵר לָךְ, ובזה אפשר לומר שהטעם נסוג אחר, תיבת השמר מוטעמת מלעיל גם במקומות בהם לא יתכן שהטעם נסוג אחר (כגון: הַשֹּׁמֵר מִקְנֵיו שְׁמוֹת כ"ג כ"א), הַשֹּׁמֵר מִעֶבֶר (מלכים ב' ו' ט'). שלא יתכן נסוג אחר משום שהתיבה שאחריה אינה מוטעמת בראשה), ומוכח שמשפט תיבת השמר להיות מוטעמת מלעיל.

ובפירוש תיבת השמר שבישעיה המוטעמת מלרע, נחלקו המפרשים, רבינו סעדיה גאון פירש שהוא מלשון שמירה, כשאר השמר שבמקרא, אך דונש בתשובותיו לרס"ג (תשובה קכ"א) השיג עליו, שאיך יאמר אל תירא אחר שאמר השמר, והוא כמו לומר תירא ואח"כ אל תירא, ולכן כתב שהוא מלשון שמרים, כלומר שקוט על שמריך, והראיה, שהמילה מלרע שלא כדרך המקרא.

והאכן עזרא בשפת תר (סימן צ"ג) כתב על דברי דונש שזוהי שמירה מלרע אין להוכיח שפירושה שונה, כי מנהג הנפצל להיות פעם מלעיל ופעם מלרע, ואין משפט לשון הקודש לעשות הפרש בטעמים אלא בשמות, ודברי דונש רחוקים מאד, עכ"ל. אך בפירושו (בראשית כ"ד ו') כתב וז"ל: כל השמר מלעיל מלשון שמירה, ואשר מלרע לשון שמרים, כמו השמר והשקט, כטעם שקט הוא על שמרי, עכ"ל. ונראה שחזר בו ממה שכתב בשפת יתר.

ורד"ק (ישעיה ז' ד': שרשים שרש שמר) פירש ג"כ כדונש שמלרע הוא לשון שמרים, אך הביא שרש"ג פירש שהוא לשון שמירה, וכן תרגם יונתן, שהלא בכל מקום תרגם "אסתמר", ולא חילק בין מלעיל למלרע.

והעולה מכל זה, שהקורא השמר מלרע במקום מלעיל, לדונש רד"ק ואב"ע בפירושו יש בזה שינוי משמעות, ולרס"ג ואב"ע בשפת יתר אין בזה שינוי משמעות, וכן נראה מתרגום יונתן.

³ והוא נהגה כמו מפיק ה"א שבסוף תיבה, כגון בתיבות: עֲמָה, אֶתָּה, וכדומה.

וגם כאן באמצע תיבה הוא נקרא מפיק ה"א. ויש הטועים לחשוב שמפיק היא הנקודה הבאה באות ה"א שבסוף תיבה, אך באמת מפיק פירושו שהה"א נשמעת ונהגית בשווא נח, ואף אם באה באמצע תיבה, שלא כמו במילה פֶּה־צִוּר (במדבר א' י') וכדו', ששם הה"א אינה נקראת כלל.

והטעם שנקודת המפיק באה רק בסוף תיבה, משום שבאמצע תיבה (כגון בתיבת יָקָה), ע"י שהאות מנוקדת בשווא יודעים שהיא נקראת, ולכן אין צורך בנקודת המפיק, אך בסוף תיבה לא רצו לנקד בשווא, משום שבסוף תיבה יש תיבות המנוקדות בפתח גבוהה ובמפיק יחד, כגון: גָּבֶה, יָיִה, ואם היו מנקדים בשווא ולא בנקודת המפיק, היה צורך לנקד בניקוד כפול, גם בפתח וגם בשווא, ומכיון שא"ל לנקד אות אחת בשני ניקודים שונים, המירו את סימון המפיק שבסוף תיבה משווא לנקודה בתוך האות.

ויש לציין, שישנם כ"י שכאשר יש חשש לבליעת הה"א בשגגה באמצע תיבה, מוסיפים את נקודת המפיק אף באמצע תיבה, ואע"פ שהיא מנוקדת גם בשווא, וכגון בכ"י ליניגרד שמנוקד: פֶּה־שְׁמָה (ויקרא כ"ו מ"ג), פֶּה־עָאֵל (במדבר ל"ד כ"ח), יָה־עָאֵל (שם ל"ה כ'). וכן בכ"י ששון 507 מנוקד פֶּה־עָאֵל. וכן כתב באור תורה שבספרים ספרדיים מנוקד פֶּה־שְׁמָה עם נקודת המפיק בה"א, והובאו דבריו בקסת הסופר ח"ב.

וכן הוא להלן י"ב ד': **מָהִית**. ולהלן י"ב ל"ט: **לְהַתְּמַהֲמָה**. וכן הוא בכל שווא נח באות ה"א, כגון בתיבות יָהִי, תִּהְיֶה, לִהְיוֹת, לְהִוְתָּה, נִהְיֶה, תִּהְיֶה, וכיו"ב.

י"א ז': **לֹא יִחַרְצֵנִי לָלֵב** - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים לא־יִחַרְצֵנִי לָלֵב.

וְעַד־בִּהְמָה - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים וְעַד בִּהְמָה.

י"א ח': **בְּחִירֵי־אָף** - יש אומרים שהבי"ת בקמץ קטן², וי"א שהבי"ת בקמץ גדול³.

י"ב ד': **וְלָקַח הוּא וּשְׁכָנֹוֹ** - יש להזהר שלא להבליע את תיבת הוא בשורוק שאחריו וישמע שקרא וְלָקַח וּשְׁכָנֹוֹ.

י"ב ז': **הַבָּתִּים** - המונח תחת הבי"ת, ואין להטעים קָבָתִים במונח תחת הה"א.

י"ב ט': **כִּי אִם־צִלִּי־אֲשׁ** - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים כִּי־אִם צִלִּי־אֲשׁ.

י"ב י': **וְהַנֶּתֶר מִמֶּנּוּ עַד־בְּקָר פֶּאֶשׁ תִּשְׁרָפוּ** - יש להקפיד להטעים היטב את הטפחא המפסיק שבתיבת עד בְּקָר, שהוא ניגון מפסיק יותר מהתביר⁴ שבתיבת מִמֶּנּוּ, שאם לא יפסיק כראוי ישמע שזמן שריפת הנותר הוא עד הבוקר, בעוד שפירושו שאת הנותר עד הבוקר יש לשרוף.

י"ב י"א: **וְכָה־** הטעם מלעיל בכ"ף הראשונה⁵.

¹ הכלל הוא שאותיות השימוש בוכ"ל מנוקדות בשווא (כגון: בְּרוֹס, בְּרוֹס, בְּרוֹס, לְחֻשָּׁף), פרט לוי"ו השימוש לפני אותיות בומ"פ שמנוקדת בשורוק (כגון: וּבְנִימִין, וּפְרָעָה), או כשכוללות בתוכן ה"א הידיעה, שאז מנוקדות בפתח (כגון: לְדָבָר, בְּגָדוֹל).

וכאשר המילה מתחילה בשווא נע או בשווא מורכב (היינו, חֹטֵף פֶּתַח, חֹטֵף חֶטֶף קָמֶץ, חֹטֵף סָגוֹל) ובאה לפנייה אחת מאותיות השימוש בוכ"ל, אות השימוש אינה מנוקדת בשווא, כיון שאין מילה יכולה להתחיל בשני שוואים. והכלל בזה הוא, שלפני שווא מורכב אות השימוש תנוקד בניקוד הבא עם השווא שאחריה, כגון במילים: אָמַת, אָנִי, אֲנִיּוֹת, הפותחות בחֹטֵף סָגוֹל, חֹטֵף פֶּתַח, וחֹטֵף קָמֶץ, ינוקדו בהם אותיות השימוש בניקוד החֹטֵף: בְּאָמַת, בְּאָנִי, בְּאֲנִיּוֹת, בְּאֲנִיּוֹת (כללים אלו מפורשים ברד"ק (מכלול ל"ט)).

וממילא, כאשר האות שאחר אות השימוש מנוקדת בחֹטֵף קָמֶץ קטן (כגון: בְּקָרִי, נִתְלִים), אות השימוש תנוקד בקמץ, והסברא הפשוטה היא שהקמץ שבאות השימוש הוא קמץ קטן, שהרי כל הטעם שאות השימוש מנוקדת בקמץ הוא משום החֹטֵף קָמֶץ קטן שאחריה, ומכיון שאחריה תנוקד בחֹטֵף קָמֶץ קטן, הקמץ שבאות השימוש ראוי להיות קמץ קטן, שאם הוא בקמץ גדול, אין לכאורה קשר בינו לבין הח"ק קטן שאחריו, ואין טעם לזה שאות השימוש תנוקד בקמץ גדול משום שאחריה בא חֹטֵף קָמֶץ קטן.

² שהרי כתבו המדקדים (רד"ק מיכה ב' י"ב ותיהלים פ"ו ב', ועוד מדקדים) שקמץ עם מתג הוא קמץ גדול, ואף כשנראה שע"פ משפט הלשון הוא אמור להנקד בקמץ קטן. וכן יש שכתבו שכל קמץ קטן חייב לבוא אחריו שווא נח או דגש, וא"כ קמץ הבא לפני חֹטֵף קָמֶץ הוא בהכרח קמץ גדול. וכך היא מסורת הספרדים שכל קמץ שאין אחריו שווא נח או דגש, הוא נהגה כקמץ גדול.

³ בניגון הטעמים המקובל יש נטיה להטעים את התביר בניגון מפסיק יותר מהטפחא, אך באמת הטעם טפחא הוא מפסיק יותר מהתביר, ויש להקפיד על הניגון המתאים בכל מקום של צירוף הטעמים תביר וטפחא, כי בהרבה מקומות זה משנה ומשבש את פירוש הענין.

⁴ הטעם זרקא הוא מהטעמים שאינם מורים על מיקום ההטעמה, כיון שהוא תמיד מסומן בסוף התיבה, ולכן אין ללמוד כאן ממקום סימון הטעם שהוא מלרע. וע"פ כללי הדקדוק הטעם ראוי להיות מלעיל, שהלא תיבת ככה מקורה בתיבת כך, והה"א נוספת, והכלל הוא שכשכתבו הה"א נוספת בסוף התיבה, התיבה מוטעמת מלעיל, ואכן כל תיבת ככה שבמקרא מוטעמת מלעיל.

ורד"ק (שרשים שרש כה) כתב שבמסורה נמסר על פסוק זה "לית כותיה מלרע", והעתיק דבריו במכלל יופי כאן. וכן העתיק דבריו המדקדק בן זאב באוצר השרשים.

אך במנחת שי הביא בשם ר' משה פרוכניצלו שכתב שהיא מלעיל, וההוכחה לזה שבמסורה אצלו נמסר עליו ב', וחברו הוא בנחמיה ה' י"ג, ושם הטעם מלעיל, ומזה שהמסורה מוסרת ב', ולא מוסרת שיש חילוק ביניהם, משמע ששניהם שווים

בְּרָגְלִיָּם - הלמ"ד בצירי, והוא לשון רבים. ויש להזהר שלא ישמע שקורא בְּרָגְלִיָּם הלמ"ד בשווא נע, שהוא שינוי משמעות ללשון יחיד.

י"ב י"ב: וְעַד-בְּהֶמְהָ - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים וְעַד בְּהֶמְהָ.

י"ב י"ג: אֲשֶׁר אַתֶּם שָׁם - יש לנגן את שני המונחים כראוי, ואין להשמיט את המונח הראשון ולהטעים אֲשֶׁר-אַתֶּם שָׁם במקף^ט. וכן הוא להלן ט"ז: **אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל-נֶפֶשׁ**.

י"ב י"ד: תִּתְּנֶנּוּ - החי"ת בקמץ קטן.

י"ב ט"ו: וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרָאשׁוֹן עַד-יּוֹם הַשְּׁבִיעִי - יש להקפיד להטעים היטב את הזקף המפסיק שבתיתב מִיִּשְׂרָאֵל, שאם לא יפסיק כראוי ישמע שתיבות מִיּוֹם הָרָאשׁוֹן עד יום הַשְּׁבִיעִי קאי על וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִיִּשְׂרָאֵל, בעוד שקאי על כִּי כָּל אֶכֶל חֲמִץ. וכן הוא להלן י"ט.

י"ב כ"א: מִשְׁכּוֹ - המ"ם במתג, והשי"ן בשווא נח^י.

י"ב כ"ב: אִישׁ מִפֶּתַח-בֵּיתוֹ - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים אִישׁ-מִפֶּתַח בֵּיתוֹ.

י"ב ל"א: קוֹמוּ צֹא - תיבת קומו מוטעמת במהפך, ולא בתיב^י.

❖ חילופי נוסחאות ❖

י' ז': **אֶת-הָאֲנָשִׁים** / (אֶת-הָאֲנָשִׁים)

^י מחמת שאין ניקוד תחת הקו"ף, יש הטועים לחשוב שהוא יתיב, אך ברור שהוא מהפך ולא יתיב, כדמוכח מהמסורה המוסרת על י"א מקומות במקרא שבא יתיב ואחריו פשטא, וזה אינו מנוי עמהם. וכן מוכח מהדגש שבצד"י, שלא שייך שיבוא דגש חזק אחר טעם מפסיק.

ואף אם יש המספרים על גדולים שהורו לקרוא בתיב, נראה בבירור שזו טעות שהגיעה מחמת שלא היה ניכר מספיק שהוא מהפך ולא יתיב, משום שאין כאן ניקוד תחת הקו"ף, ואין נכון כלל להטעים בתיב.

^ט חמש פעמים כתובה מילה זו בתורה, ובכל המקומות העי"ן מנוקדת בשווא, כמו כאן, חוץ מבשמות א' י"א שהעי"ן מנוקדת בפתח.

וכתב האבן עזרא (בראשית מ"ז י"א, שמות א' ז', א' י"א, י"ב ל"ז) שהיו שני מקומות שנקראו רעמסס, מקום מגורי ישראל הוא רעמסס העי"ן בשווא, והוא שם מחור, ורעמסס בפתח העי"ן הוא שם עיר שאותה בנו בני ישראל, ואינה מקום מגוריהם. ולפי"ל לכאורה הקורא רעמסס בפתח העי"ן במקום בשווא, או להיפך, שינה משמעות.

אך בתרגום יונתן מתורגם בכל המקומות "פילוסין", וכן בתרגום רס"ג מתרגם בכל המקומות "עין שמש", ומשמע מזה שסברו ששניהם מקום אחד. ולפי"ל אם שינה וקרא בשווא במקום בפתח או להיפך, לא שינה משמעות (ואע"פ שאם קרא רעואל במקום דעואל וכדומה, צריך לחזור אע"פ שאותו אדם נקרא פעם כך ופעם כך, מ"מ כאן אינו משנה משמעות, יתכן שאינו מעב משום שהוא שינוי קל בלבד), וצ"ע בזה.

^כ משפט מילה זו להקרא להַתְּמַהֵּמָה, אך משום שהאות ה"א מוצאה מהגרון שהוא המוצא העמוק ביותר, ואין אפשרות להגות אות גרונית בשווא נח אחר צירי, וא"א להניע את השווא ולהוסיף לו חטף, משום שאין שווא נע בסוף תיבה, לכן נוסף פתח לפני ה"א, כדי שיוכלו לבטא את הה"א כהוגן בשווא נח (וכן הוא בשאר האותיות הגרוניות, וכגון: יָרֵם, יָגַע).

ולענין אופן קריאת פתח גנובה, במדקדקים מובאות שתי דעות בזה, יש שכתבו שהפתח נהגה תחת אות אל"ף שאינה כתובה, ונקרא כאילו כתוב אֶלּוּאָה, שִׁיאָתָה, קִיאָעָה, ויש שכתבו שהפתח נהגה תחת האות שנמשכת במבטא ההתנועה הקודמת, ונקרא כאילו כתוב אֶלּוּנָה, שִׁינָה, קִינָעָה.

למעשה נראה יותר לומר שאין זו מחלוקת, אלא כל אחד מהמדקדקים כתב ותיאר באופן שונה את דרך הקריאה, אך זו דרך קריאה אחת, שניתן לתארה בשני אופנים, ועיקרה שאין הפתח נהגה תחת האות עצמה, אלא לפנייה.

^{כא} כמבואר בארוכה במאמר החטפים שחטף פתח זה הוא ניקוד מושאל הבא לסמן על שווא נע, ואינו חטף פתח ממש.

וגם כאן הטעם מלעיל, וכן מצא בספרים ישנים שסימנו זרקא גם בכ"ף הראשונה להורות שהטעם מלעיל (ואע"פ שאין דרך כתבי היד לסמן שתי זרקאות, במקומות שעלולים לטעות סימנו שתי זרקאות).

וכן כתב רב פעלים שמוכח מהמסורה שהטעם מלעיל, וכן הוא גם ע"פ חוקי הלשון, ואם הוא מלרע על דרך הזרות, היה לבעל המסורה להעיד עליו ולמסור אחד מלעיל ואחד מלרע, כמו במקרים דומים במקרא כשבאה תיבה על דרך הזרות. ובלוית חן העתיק דבריו והסכים להם.

ובעין הקורא ליהב"י הנקין סימן שתי זרקאות להורות שהמילה מלעיל. וכן מדברי מנחת שי משמע שכך הכריע למעשה, ובדיבור המתחיל אף סימן שתי זרקאות. וכן הכריעו מנחת כליל ומסורת הקריאה שהטעם מלעיל.

וכן מוכח מרשימת המסורה שבספר אכלה ואכלה (סעיף 51), שמוסרת שם על כל התיבות במקרא שכתובות פעמיים בלבד ואחת מהן מלעיל ואחת מלרע (כגון תיבת אֶמְלָקָה, שבבראשית י"ט כ' מוטעמת מלרע, ובשמואל א' כ' כ"ט מוטעמת מלעיל, וכדומה), ותיבת וְכָכָה הכתובה פעמיים במקרא בלבד, לא נמצאת ברשימה זו, ומוכח שבשני המקומות מוטעם באופן זה, ולכן אין התיבה נמנית ברשימה זו (ומוכרח שבשניהם הטעם מלעיל, כי בנחמיה מוטעם מלעיל).

ויתכן שבכתר ארם צובה היה מסומן ג"כ שתי זרקאות, שבמאורות נתן כתב שבכתר הטעם מלעיל, ואם היה זרקא אחת בלבד היה לו לכתוב רק שאין הכרע, וכמו שכתב במדבר י"א ח' על תיבת שָׁטָן. אך יתכן שהסתמך בזה רק על המסורה שמסרה שם ב', ומזה שבמקום השני מוטעם בכתר מלעיל, והמסורה לא חילקה בין המקומות, הסיק שגם כאן שיטת הכתר שהטעם מלעיל.

ולמעשה במסורה שבידנו נמסר ב', ולא נמסר על חילוק בין המקומות. ואף ישנם כתבי יד המסמנים כאן שתי זרקאות (כן הוא בכה"א א"ד א"א א"ח א"י). ולכן נקטינו שהטעם מלעיל.

^{טז} ענין זה מבואר בגליון פרשת שמות הערה ל'.

^{יז} בלוית חן (שער שני פרק ראשון) כתב שכשיבוא מתג בחיריק, יהיה השווא שאחריו נע, כגון מִשְׁכּוֹ וקחו. והעתיק דבריו בערוגת הבשם פרק ג'.

אך המנחת שי (מאמר המאריך תירוץ חקירה ג') הביא שמדברי הבחור (טוב טעם פרק ז') לא משמע כן, שכתב שהמתג במילת משכו הוא מתג כבד, והביאו יחד עם דוגמאות נוספות שבהם השווא נח ללא ספק, ומשמע שדעתו שהשווא בזה נח.

וכתב שם המנחת שי שכן משמע גם מדברי רד"ק, משום שהביא (מכלול ט"ז ע"ב) שתיבת משכו בעיני, ולא הוסיף שהוא בשווא נע או בח"פ, כמו שהוסיף במקרים דומים (אמנם, אין זו ראייה מוכרחת, שהלא רד"ק הביא שם גם את תיבת לְקַחְיָנָא (מלכים א' י"ז י"א) שהיא במתג, ולא הוסיף שהקו"ף בשווא נע, אע"פ שהיא בשווא נע, אך יתכן ששם לא כתב משום ש"א לסמנה בח"פ להורות על נעות השווא, שהלא אחריה אות גרונית, ולכן לא נכון לסמן את השווא נע בח"פ כמבואר במאמר החטפים).

למעשה, כיון שבכל כתבי היד השי"ן כאן מנוקדת בשווא לבד, ולא בחטף פתח, ניתן להסיק שהשווא נח, שהלא כאשר יש שווא נע שלא ע"פ הכללים הרגילים, הוא מסומן ע"י הרבה מהסופרים בחטף פתח, וכאשר בכל הספרים הוא בשווא בלבד, מוכח שהשווא נח.

י"ב ז': וְגַתְנוּ / (וְגַתְנוּ)